

Обробка науково-технічної інформації

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Другий (магістерський)</i>
Галузь знань	<i>10 Природничі науки</i>
Спеціальність	<i>101 Екологія</i>
Освітня програма	<i>Екологічна безпека</i>
Статус дисципліни	<i>Вибіркова</i>
Форма навчання	<i>очна(денна)/дистанційна/змішана</i>
Рік підготовки, семестр	<i>1 курс, весняний семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>4 (120)</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Залік</i>
Розклад занять	<i>2 години на тиждень (1 година лекційних, 1 година практичних)</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>Лектор https://eco-paper.kpi.ua/pro-kafedru/vykladachi/vizytky/sirenko-lyudmila-viktorivna.html Практичні / https://eco-paper.kpi.ua/pro-kafedru/vykladachi/vizytky/sirenko-lyudmila-viktorivna.html</i>
Розміщення курсу	<i>https://do.ipk.kpi.ua/course/view.php?id=2600</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Глобальні зміни екологічних систем, що мають місце на даний час, є наслідком впливів діяльності людини. Тому, важливою задачею науки є прогноз зміни екологічних систем під впливом природних та антропогенних факторів. Застосування методів обробки науково-технічної інформації в екології, дає можливість побудувати математичні моделі екологічних об'єктів або процесів, оцінити їх параметри, перевірити гіпотези про властивість цих показників і формах їх зв'язку, що у кінцевому результаті служить основою для аналізу, прогнозу та прийняттю обґрунтованих рішень в природоохоронній сфері.

Предмет навчальної дисципліни «Обробка науково-технічної інформації» - комплексне, практичне використання методів збору, обробки, інтерпретації науково-технічної екологічної інформації в умовах невизначеностей та знаходження взаємозв'язку між екологічними факторами і процесами, для аналізу та прогнозу стану довкілля.

Мета навчальної дисципліни «Обробка науково-технічної інформації»

Метою вивчення даної дисципліни є формування у магістрів комплексу знань щодо застосування методів обробки та інтерпретації науково-технічної екологічної інформації для визначення загальних тенденцій розвитку екологічних процесів та прийняттю обґрунтованих рішень в сфері управління природоохоронною діяльністю.

Відповідно до мети підготовка магістрів за даною спеціальністю вимагає формування наступних компетентностей:

- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. **K06.**
- Здатність застосовувати нові підходи до аналізу та прогнозування складних явищ, критичного осмислення проблем у професійній діяльності. **K12.**
- Здатність до організації робіт, пов'язаних з оцінкою екологічного стану, захистом довкілля та оптимізацією природокористування в умовах неповної інформації та суперечливих вимог. **K15.**

Згідно з вимогами програми навчальної дисципліни «**Обробка науково-технічної інформації**», студенти після її засвоєння мають продемонструвати такі програмні результати навчання:

- Знати та розуміти фундаментальні і прикладні аспекти наук про довкілля. **ПРО1.**
- Знати новітні методи та інструментальні засоби екологічних досліджень, в тому числі методи та засоби математичного та геоінформаційного моделювання. **ПРО6.**
- Уміти використовувати сучасні інформаційні ресурси з питань екології та захисту довкілля. **ПР11.**
- Уміти використовувати сучасні методи обробки і інтерпретації інформації при проведенні екологічних досліджень; **ПР18**

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Вивчення дисципліни «**Обробка науково-технічної інформації**» базується на засадах інтеграції різноманітних знань, отриманих студентами протягом бакалаврату при вивченні дисциплін природничого та інженерно-технічного спрямування. Дисципліна «**Обробка науково-технічної інформації**» має забезпечити розв'язання комплексних проблем в області захисту довкілля при оцінці стану довкілля, раціональному використанні природних ресурсів.

3. Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Статистичні методи обробки та аналізу науково-технічної екологічної інформації.

Особливості застосування методів математичної статистики у екологічних дослідженнях. Первинна статистична обробка експериментальних даних. Ряд спостережень, генеральна та вибіркова сукупності. Статистичні спостереження та показники. Види, схеми та способи відбору даних. Ранжування ряду статистичної сукупності, розмах варіювання, кількість інтервалів випадкової величини для узагальнення статистичних даних. Графічна побудова гістограми розподілу та кривої накопичених частот. Визначення статистичних характеристик випадкових величин: центрів групування та мір варіювання. Інтервальні оцінки параметрів розподілу. Побудова довірчих інтервалів для параметрів генеральної сукупності. Система двох дискретних випадкових величин та їх числові характеристики.

Розділ 2. Статистичні гіпотези.

Статистичні гіпотези, обрання статистичної характеристики перевірки, визначення рівня значимості, області прийняття гіпотези та критичної області. Схема перевірки статистичних гіпотез. Помилки першого та другого роду. Основні параметричні статистичні критерії. Перевірка гіпотези про істотність різниці математичних сподівань двох нормально розподілених сукупностей.

Розділ 3. Моделі статистичного взаємозв'язку в екології.

Елементи теорії кореляційного та регресійного аналізу. Визначення коефіцієнта кореляції та оцінка достовірності його числових значень.. Метод найменших квадратів.

4. Навчальні матеріали та ресурси

4.1. Базова література

1. Теорія ймовірностей та математична статистика: навч. посібник. Барковський В.В. – К. Центр учбової літератури. 2016,– 422 с.
2. Математична статистика.: навчальний посібник. В. М. Руденко - К. Центр учбової літератури. 2017.– 303 с.
3. Жлухтенко В. І., Наконечний С. І. Теорія ймовірностей і математична статистика: Навч.-метод. посібник. У 2 ч. – Ч. 1. Теорія ймовірностей. – К.: КНЕУ, 2000. – 304 с.
4. Жлухтенко В. І., Наконечний С. І. Теорія ймовірностей і математична статистика: Навч.-метод. посібник. У 2 ч. – Ч. 2. Математична статистика. – К.: КНЕУ, 2001.–336 с.
5. Сіренко Л.В., Радовенчик Я.В. Методи математичної статистики в екології. Лабораторний практикум. Навчальний посібник для студентів, які навчаються за спеціальністю 101 «Екологія». – К:КПІ, 2018.-72с.

4.2. Додаткова література

6. Методичні вказівки до проведення практичних занять та до виконання самостійної роботи з курсу «Методи математичної статистики в екології» [Електронний ресурс] / Укл. Сіренко Л.В. – Київ: НТУУ«КПІ», 2012.-<http://library.kpi.ua>.
7. Методичні вказівки до виконання курсової роботи з дисципліни «Методи математичної статистики в екології» / Укл. Сіренко Л.В. – К.: ФОП Бубон О.І. 2012. – 55с.
8. Згуровский М.З., Панкратова Н.Д. Системный анализ: проблемы, методология, приложения. – К.:Наук. Думка. – 2005. - 744с.
9. Сліпченко В.Г., Бридун Е.В. та ін. Еколого-економічні збитки: кількісна оцінка. Київ, “Політехніка”, 2001.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України - <https://mepr.gov.ua/>
2. Промислова екологія. Спільнота фахівців-екологів - <http://www.eco.com.ua/>
3. Професійна Асоціація Екологів України (ПАЕУ) - <https://paeu.com.ua/>
4. Державна служба статистики України – <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

Лекційні заняття спрямовані на: надання сучасних знань з дисципліни «Обробка науково-технічної інформації»; забезпечення в процесі лекції активної роботи студентів з метою формування у них необхідного інтересу до дисципліни, розвитку самостійного творчого мислення; доступність для сприйняття даної аудиторією, роз'яснення всіх нововведених термінів і понять; виділення головних думок і положень, підкреслення висновків.

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, посилання на літературу та завдання на СРС)	Годин
1	Особливості застосування методів математичної статистики у екологічних дослідженнях Первинна статистична обробка експериментальних даних. Ряд спостережень, генеральна та вибіркова	2

	<i>сукупності. Статистичні спостереження та показники. Види, схеми та способи відбору даних. Завдання на СРС: закон про великі числа. Література: 1; 3 с.75-99; 4 с.4-32 8 с.82-121 с.151-157; 7 с.6-11.</i>	
2	<i>Ранжування ряду статистичної сукупності, розмах варіювання, кількість інтервалів випадкової величини для узагальнення статистичних даних. Графічна побудова гістограми розподілу та кривої накопичених частот. Завдання на СРС: емпірична функція розподілу та її властивості. Література: 4 с.4-32; 8 с.151-157; 7 с.6-11</i>	2
3	<i>Визначення статистичних характеристик випадкових величин: центрів групування та мір варіювання Завдання на СРС: групові статистичні показники. Література: 2 с.43-61; 6; 7 с.13-17.</i>	2
4	<i>Інтервальні оцінки параметрів розподілу. Завдання на СРС: Нормальний закон розповсюдження сукупності, асиметрія та ексцес емпіричного розподілу. Література: 1;2; 4 с.43-85; 7 с.18-24; 8 с.109-114, 8 с.174-182</i>	2
5	<i>Статистичні гіпотези. Обрання статистичної характеристики перевірки, визначення рівня значимості. Область прийняття гіпотези, критична область . Схема перевірки статистичних гіпотез. Завдання на СРС: помилки першого та другого роду при перевірці статистичних гіпотез Література: 2; 4 с.112-153; 3 с.206-218; 7 с.26-34</i>	2
6	<i>Основні параметричні статистичні критерії. Критерії Стьюдента, Фішера. Завдання на СРС: Перевірка гіпотези про дисперсію нормально розподіленої сукупності. Література: 2; 4 с.112-153; 8 с.206-218; 6 с.26-34</i>	2
7	<i>Перевірка гіпотези про істотність різниці математичних сподівань двох нормально розподілених сукупностей. Завдання на СРС. Перевірка гіпотези про математичне сподівання нормально розподіленої сукупності Література: 9 с.112-153; 8 с.206-218; 7 с.26-34</i>	2
8	<i>Елементи теорії кореляції та регресії. Літ. (1,3). Завдання на СРС: кореляційний момент, вибірковий коефіцієнт кореляції. Література: 4 с.173-220; 8 с.190-196; 7 с.36-46.</i>	2
9	<i>Адекватність регресійних моделей. Критерії адекватності. Література: 4; 10 с.10-13. Завдання на СРС: метод найменших квадратів. Література: 2: 4 с.173-220; 7 с.36-46</i>	2
	Всього	18

Практичні заняття

Практичні заняття, будучи доповненням до лекційного курсу, закладають і формують основи кваліфікації магістрів екології, а саме для рішення задач в області обробки, аналізу та інтерпретації екологічної інформації. Зміст цих занять і методика їх проведення повинні забезпечувати розвиток творчої активності особистості. Вони розвивають наукове мислення і здатність користуватися спеціальною термінологією, дозволяють перевірити знання, Тому даний вид роботи виступає важливим засобом оперативного зворотного зв'язку. Практичні заняття повинні виконувати не тільки пізнавальну і виховну функції, але й сприяти зростанню студентів як творчих працівників в області охорони навколишнього природного середовища.

Основні завдання циклу практичних занять:

- допомогти студентам систематизувати, закріпити і поглибити знання теоретичного характеру в області статистичної обробки екологічних даних;
- навчити студентів прийомам вирішення практичних завдань, сприяти оволодінню навичками та вміннями виконання розрахунків, графічних та інших завдань;
- навчити їх працювати з науковою та довідковою літературою і схемами;
- формувати вміння вчитися самостійно, тобто опановувати методами, способами і прийомами самонавчання, саморозвитку і самоконтролю.

№ з/п	Назва теми практичного заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, посилання на літературу та завдання на СРС)	Годин
1	Ранжування статистичного ряду експериментальних даних. Побудова гістограми(полігону) розподілу та їх графічне зображення. Завдання на СРС: виконати завдання для домашніх робіт. Література: 4; 6 с.12-18, 8	2
2	Розрахунок чисельних характеристик статистичного розподілу – центрів групування та мір варіювання. Завдання на СРС: виконати завдання для домашніх робіт. Література: 4; 6 с.12-22, 8	2
3	Визначення інтервальних оцінок параметрів генеральної сукупності -довірчих інтервалів для оцінки математичного очікування та середньоквадратичного відхилення. Завдання на СРС: виконати завдання для домашніх робіт. Література: 3; 6 с.12-22	2
4	Оцінка придатності експериментальних даних. Гіпотеза про істотність різниці математичних сподівань двох нормально розподілених сукупностей. Завдання на СРС: виконати завдання для домашніх робіт. Література: 3, 6 с.12-29	2
5	Перевірка гіпотези про рівність дисперсій двох нормально розподілених сукупностей. Завдання на СРС: виконати завдання для домашніх робіт. Література: 4; 6 с.12-29, 8	2
6	Складання кореляційної таблиці за даними вибірки. Розрахунок вибіркового коефіцієнту кореляції. Завдання на СРС: виконати завдання для домашніх робіт. Література: 2; 3; 6 с. 12-35	2
7,8	Визначення вибіркового рівняння прямої лінії регресії за даними вибірки. Оцінка адекватності вибіркового рівняння. Завдання на СРС: виконати завдання для домашніх робіт. Література: 1; 6 с. 29-35; 10 с.10-13	4
9	Модульна контрольна робота	2
	Всього	18

6. Самостійна робота студента

Самостійна робота студентів займає 70 % часу вивчення курсу, включає також підготовку до заліку та виконання ДКР. Головне завдання самостійної роботи студентів – це опанування наукових знань в області, що не увійшли в перелік лекційних питань, шляхом особистого пошуку інформації, формування активного інтересу до творчого підходу у навчальній роботі. У процесі самостійної роботи в рамках кредитного модуля студент повинен навчитися методам теоретико-чисельної обробки експериментальних та обчислюваних даних і, на основі аналізу розрахунків, приходити до власних обґрунтованих висновків щодо прийняття необхідних заходів в сфері управління природоохоронною діяльністю.

№ з/п	Назва теми, що виноситься на самостійне опрацювання	Кількість годин СРС
1	Закон про великі числа. Література: 1; 3 с.75-99	2
2	Емпірична функція розподілу та її властивості. Література: 1; 8 с.151-157	2
3	Групові статистичні показники. Література: 2; 4 с. 43-61; 6 ; 7 с.13-17	3
4	Нормальний закон розповсюдження сукупності Асиметрія та ексцес емпіричного розподілу. Література: 4с.43-85; 8 с.109-114	3
5	Помилки першого та другого роду при перевірці статистичних гіпотез Література: 2; 3 с.206-218; 7 с.26-34	4
6	Помилки першого та другого роду при перевірці статистичних гіпотез. Література: 9 с.86-92; 22 с.26-27	3
7	Перевірка гіпотези про дисперсію нормально розподіленої сукупності. Література: 2; 4 с.112-153; 8 с.206-218; 6 с.26-34	3
8	Кореляційний момент, вибірковий коефіцієнт кореляції. Література: 4 с.173-220; 8 с.190-196; 7 с.36-46	4
9	Метод найменших квадратів. Література: 2; 4 с.173-220; 7 с.36-46	
10	Підготовка до лекцій	16
11	Виконання практичних домашніх завдань	16
12	Підготовка до МКР з розділів 1,2,3	12
13	Виконання ДКР	10
14	Залік	6
	Всього годин	84

Індивідуальні завдання

З метою поглиблення знань студентів з дисципліни, отримання досвіду самостійної роботи в області аналізу та обробки науково-технічних даних, пропонується виконання індивідуального завдання у вигляді домашньої контрольної роботи, виконання якої має наступні цілі: систематизація та закріплення знань, які студенти отримали під час вивчення теоретичного матеріалу, набуття і закріплення практичних навичок самостійної роботи по застосуванню методів обробки і аналізу науково-технічних даних . Перелік завдань до ДКР наведено у Розділі 9.

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Правила відвідування занять та поведінки на заняттях

Студенти зобов'язані брати активну участь в навчальному процесі, не спізнюватися на заняття та не пропускати їх без поважної причини, не заважати викладачу проводити заняття, не відволікатися на дії, що не пов'язані з навчальним процесом.

Правила призначення заохочувальних та штрафних балів

- заохочувальні бали можуть нараховуватись викладачем виключно за виконання творчих робіт з дисципліни або додаткового проходження он-лайн профільних курсів з отриманням відповідного сертифікату: <https://prometheus.org.ua/>.

Але їхня сума не може перевищувати 10 % від рейтингової шкали.

- штрафні бали в рамках навчальної дисципліни не передбачені.

Політика дедлайнів та перескладань

У разі виникнення заборгованостей з навчальної дисципліни або будь-яких форс-мажорних обставин, студенти мають зв'язатися з викладачем по доступних (наданих викладачем) каналах зв'язку для розв'язання проблемних питань та узгодження алгоритму дій для відпрацювання.

Політика академічної доброчесності

Плагіат та інші форми недоброчесної роботи неприпустимі. До плагіату відноситься відсутність посилань при використанні друкованих та електронних матеріалів, цитат, думок інших авторів. Неприпустимі підказки та списування під час написання тестів, проведення занять; здача іспиту за іншого студента; копіювання матеріалів, захищених системою авторського права, без дозволу автора роботи.

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>

Політика академічної поведінки і етики

Студенти мають бути толерантним, поважати думку оточуючих, заперечення формулювати в коректній формі, конструктивно підтримувати зворотний зв'язок на заняттях.

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Розподіл навчального часу за видами занять і завдань з дисципліни згідно з робочим навчальним планом:

Семестр	Навчальний час		Розподіл навчальних годин				Контрольні заходи		
	Кредити	акад. год.	Лекції	Практичні	Лаб. роб.	СРС	МКР	ДКР	Семестровий контроль
2	4	120	18	18		84	1	1	залік

За денною формою навчання пропонується впровадження рейтингової системи оцінки успішності засвоєння студентами навчального матеріалу з кредитного модуля. Рейтинг студента з кредитного модуля «**Обробка науково-технічної інформації**» складається з балів, що отримуються за:

- 1) опитування на лекційних заняттях;
- 2) робота на практичних заняттях;
- 3) три контрольні роботи;
- 4) ДКР

Семестровим контролем є залік.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання

Система рейтингових балів та критерії оцінювання:

1. Експрес-контроль на лекціях: Ваговий бал –3. Максимальна кількість відповідей 4
 $4 \times 3 = 12$ балів

Критерії оцінювання знань студентів:

Повнота та ознаки відповіді	Бали
Чітка та повна відповідь на запитання	3
У відповіді допущені окремі неточності чи помилки	2
У відповіді відсутні формулювання термінів, законів та формул	1
Відповідь не зарахована	0

2. Практичні роботи:

Ваговий бал – 4. Максимальна кількість балів за всі практичні роботи дорівнює:

$4 \text{ балів} \times 8 \text{ п/р} = 32 \text{ бали}$.

Критерії оцінювання знань студентів:

Повнота та ознаки відповіді	Бали
За активну та творчу роботу	4-3
Плідна робота	2-1
Відсутність роботи	0

3. Модульний контроль (R_m)

Ваговий бал 12. Максимальна кількість балів за всі контрольні роботи дорівнює $12 \text{ балів} \times 3 = 36 \text{ балів}$.

Критерії оцінювання контрольних робіт:

Повнота та ознаки відповіді	Бали
Чітка та повна відповідь на запитання	12-10
У відповіді допущені окремі неточності чи помилки	9...5
У відповіді відсутні формулювання термінів, законів та формул	4...1
Відповідь не зарахована	0

4. Домашня контрольна робота оцінюється в 20 балів за такими критеріями:

Повнота та ознаки відповіді	Бали
правильність застосування методів аналізу і розрахунку, якісної і кількісної оцінки отриманих результатів	20...16
правильність застосування методів аналізу і розрахунку, якісної і кількісної оцінки отриманих результатів, є окремі неточності	15...11
ступінь обґрунтування прийнятих рішень та правильність висновків не є достатньою	10...6
робота не відповідає вимогам на «задовільно»	5...1
Відсутність роботи	0

Розрахунок шкали (R) рейтингу:

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$R_c = 12 + 32 + 36 + 20 = 100 \text{ балів.}$$

За результатами навчальної роботи за перші 7 тижнів «ідеальний студент» має набрати 30 балів. На першій атестації (8-й тиждень) студент отримує «зараховано», якщо його поточний рейтинг не менше 20 балів.

За результатами навчальної роботи за 13 тижнів навчання «ідеальний студент» має набрати 60 балів. На другій атестації (14-й тиждень) студент отримує «зараховано», якщо його поточний рейтинг не менше 40 балів.

Семестровий контроль: залік. Максимальна сума балів складає 100. Для отримання заліку з кредитного модуля «автоматом» потрібно мати рейтинг не менше 60 балів. Умови допуску до семестрового контролю: Необхідною умовою допуску до заліку є рейтинг, що складає не менше 40 % від рейтингової шкали (R), тобто 40 балів.

Студенти, які набрали протягом семестру рейтинг менше 0,6 R, а також ті, хто хоче підвищити загальний рейтинг, виконують залікову контрольну роботу. При цьому всі бали, що були ними отримані протягом семестру, скасовуються. Завдання контрольної роботи містять запитання, які відносяться до різних розділів кредитного модуля.

Залікова контрольна робота оцінюється в 100 балів. Контрольні завдання цієї роботи складаються з двох теоретичних питань і практичного завдання.

Система оцінювання теоретичних питань:

- «відмінно», повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) – 30-25 балів;
- «добре», достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації або незначні неточності) – 24-18 балів;
- «задовільно», неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації та деякі помилки) – 17 - 10 балів;
- «незадовільно», незадовільна відповідь – 9 - 0 балів.

Практичне завдання оцінюється у 40 балів відповідно до системи оцінювання:

- правильність застосування методів розрахунку, якісної і кількісної оцінки отриманих результатів – 40-32 балів;
- правильність застосування методів розрахунку, якісної і кількісної оцінки отриманих результатів, є незначні неточності та помилки 31-21 балів;
- є недоліки щодо вибору методу розрахунку і певні помилки -20-10 балів;
- завдання не виконано – 9-0 балів.

Перелік залікових запитань наведено у Розділі 9.

Для отримання залікової оцінки, сума всіх отриманих протягом семестру рейтингових балів переводиться згідно з таблицею:

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою

Рейтингова оцінка здобувача	Університетська шкала оцінок рівня здобутих компетентностей
95...100 балів	Відмінно
85...94 балів	Дуже добре
75...84 балів	Добре
65...74 балів	Задовільно
60...64 балів	Достатньо
R<60 балів	Незадовільно
Якщо $r_c < 40$ балів або не виконані інші умови допуску до заліку	Недопущений

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

- приблизний перелік питань, які виносяться на семестровий контроль та завдання до виконання ДКР (додаток А)
- вихідні дані для виконання ДКР (додаток В)

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено доц., к.т.н., Сіренко Л.В.

Ухвалено кафедрою Е та ТРП (протокол № 14 від 08.06.2022)

Погоджено Методичною комісією ІХФ (протокол № 10 від 24.06.2022)

1. Навести способи представлення статистичних даних.
2. Представити графічне зображення статистичного розподілу, перелічити його властивості.
3. Навести алгоритм визначення найкращої моделі.
4. Представити класичну схему ймовірностей.
5. Навести формулу для визначення вибіркового середнього, перелічити його властивості.
6. Охарактеризувати види групування статистичних даних.
7. Навести алгоритм застосування симетричного критерію по визначенню найкращої моделі.
8. Перелічити основні правила теорії ймовірностей.
9. Розкрити поняття - довірчий інтервал, довірна ймовірність.
10. Представити характеристики стандартного нормального розподілу.
11. Навести алгоритм застосування методу розпізнавання образів для прогнозу забруднення повітря міста.
12. Розкрити поняття дискретні та неперервні випадкові величини.
13. Представити алгоритм перевірки гіпотези про істотність різниці математичних сподівань двох нормально розподілених сукупностей.
14. Представити область прийняття нульової гіпотези при лівосторонній критичній області.
15. Навести загальні показники фоновому забрудненню повітря в місті.
16. Розкрити поняття умовні ймовірності.
17. Охарактеризувати нормальний закон розповсюдження сукупності.
18. Пояснити закон про великі числа.
19. Представити формулу для визначення вибіркової дисперсії, перелічити її властивості.
20. Розкрити поняття геометрична ймовірність.
21. Навести алгоритм перевірки статистичної гіпотези про рівність дисперсій двох генеральних сукупностей.
22. Розкрити поняття генеральна та вибіркова сукупності.
23. Представити формулу визначення вибіркового коефіцієнту кореляції.
24. Представити правило додавання ймовірностей та його наслідки.
25. Навести алгоритм застосування методу послідовної графічної регресії для короткострокового прогнозу фоновому забрудненню повітря.
26. Навести формули для визначення розмаху варіації та коефіцієнту варіації.
27. Представити ймовірне рівняння прямої лінії регресії Y на X .
28. Охарактеризувати види, схеми та способи відбору даних.
29. Навести формулу для визначення вибіркового середньоквадратичного відхилення.
30. Розкрити поняття залежні випадкові події.
31. Навести алгоритм перевірки гіпотези про математичне очікування нормально розподіленої сукупності
32. Представити довірчий інтервал для оцінки математичного сподівання нормально розподіленої величини X по вибірковій середній, коли σ генеральної сукупності не відоме.
33. Навести алгоритм застосування несиметричного критерію по визначенню найкращої моделі.
34. Навести правило множення ймовірностей, перелічити його наслідки.
35. Охарактеризувати умови застосування полігонів та гістограм частот.
36. Розкрити поняття функція розподілу дискретних випадкових величин та перелічити її властивості.

37. Представити формулу для розрахунку емпіричного значення критерію при перевірці статистичної гіпотези про значення генеральної середньої.
38. Навести формулу для визначення математичного сподівання дискретної випадкової величини та перелічити його властивості.
39. Розкрити поняття статистична гіпотеза, статистичний критерій гіпотези.
40. Перелічити точкові оцінки параметрів розподілу.
41. Область прийняття нульової гіпотези при правосторонній критичній області.
42. Розкрити поняття – область прийняття гіпотези, критична область.
43. Охарактеризувати умови застосування критерію Фішера.
44. Навести формули розрахунку вибіркової дисперсії, перелічити її властивості.
45. Представити довірчий інтервал для оцінки математичного сподівання нормально розподіленої величини X по вибірковій середній коли відоме G генеральної сукупності
46. Охарактеризувати задачі математичної статистики.
47. Представити область прийняття нульової гіпотези при двосторонній критичній області.
48. Представити графічне зображення щільності нормального розподілу.
49. Навести довірчий інтервал для оцінки математичного сподівання нормально розподіленої величини X по вибірковій середній коли відоме G генеральної сукупності.
50. Нормований нормальний закон розповсюдження сукупності.

Індивідуальне завдання до виконання домашньої контрольної роботи

За заданим варіантом статистичного розподілу вибірки:

1. Здійснити первинну статистичну обробку даних:
  - систематизувати та згрупувати статистичні дані, визначити кількість інтервалів групування;
  - побудувати ряди розподілу;
  - побудувати і зобразити графічно гістограми частот, відносних частот, емпіричну функцію розподілу.
2. Визначити точкові оцінки статистичного розподілу:
  - незміщену оцінку генеральної середньої;
  - вибіркору та виправлену дисперсії;
  - середньоквадратичне відхилення, виправлене середньоквадратичне відхилення ;
  - розмах варіації та коефіцієнт варіації, оцінити однорідність сукупності.
3. Побудувати інтервальні оцінки параметрів статистичного розподілу:
  - довірчий інтервал для генерального середнього;
  - довірчий інтервал для середньоквадратичного відхилення.
4. Виконати завдання за допомогою статистичних функцій програми Excel.

Таблиця вихідних даних для виконання домашньої контрольної роботи

<i>n</i>	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_8	X_9	X_{10}
1	10,94	10,90	18,93	18,43	25,85	23,38	30,23	35,13	34,44	41,19
2	10,09	12,22	18,21	18,22	26,27	30,55	27,74	38,68	38,40	38,90
3	10,62	12,33	17,90	15,44	26,43	28,39	27,90	40,61	30,95	36,70
4	6,65	15,23	18,33	19,33	22,96	26,85	31,17	34,46	33,37	39,84
5	10,25	15,64	16,79	19,72	29,58	25,14	29,28	36,98	39,92	37,40
6	9,13	14,59	17,45	16,17	25,77	25,76	27,12	35,24	32,11	44,29
7	8,52	16,42	15,58	19,86	25,20	30,50	33,26	37,79	38,68	41,56
8	6,45	10,93	16,43	19,30	22,43	30,56	31,75	35,24	35,82	41,78
9	8,03	12,59	13,28	20,42	20,42	33,97	27,52	34,82	24,79	40,22
10	5,33	15,63	17,25	23,21	28,51	32,16	32,79	32,99	30,58	49,19
11	9,47	14,34	17,82	19,97	23,67	31,07	29,59	37,49	38,37	46,16
12	10,07	14,61	19,09	21,10	25,62	28,35	33,42	40,04	36,64	40,20
13	9,19	11,62	15,03	19,70	28,39	25,46	29,76	36,30	35,42	47,86
14	7,14	11,57	20,83	18,74	24,98	28,94	37,12	29,78	38,25	45,60
15	9,48	12,93	17,40	17,55	25,05	30,70	35,42	35,43	39,13	47,35
16	9,10	9,73	15,81	21,57	22,38	27,63	29,97	36,35	34,38	45,55
17	8,87	12,23	13,11	20,85	28,80	27,00	29,47	36,21	32,86	43,57
18	9,17	11,94	17,02	17,96	24,64	24,84	34,07	35,94	40,23	38,53
19	9,49	13,67	17,70	19,37	24,61	25,61	31,12	30,91	43,33	45,89
20	9,73	15,06	15,53	21,51	23,48	29,56	31,67	36,82	34,68	40,45
21	9,66	13,84	20,32	20,81	25,23	27,34	33,49	32,52	41,75	43,41
22	6,22	11,95	16,96	21,16	30,30	24,43	35,21	38,79	38,22	39,77
23	10,01	15,62	16,96	18,90	25,65	23,57	32,49	36,17	33,26	42,90
24	9,97	13,77	19,45	21,26	29,19	24,87	30,88	36,41	34,95	31,06
25	12,69	12,09	20,83	17,69	26,24	29,17	25,81	41,08	41,72	41,03
26	10,76	14,03	19,21	20,74	25,43	27,92	32,16	32,60	43,34	36,37
27	7,88	11,69	16,41	18,86	26,34	21,55	25,75	38,90	41,54	38,15
28	8,92	10,11	14,47	19,45	23,94	32,15	28,38	34,31	37,06	40,00
29	11,28	13,24	16,43	20,78	24,20	24,40	30,01	34,80	36,11	36,90
30	9,39	10,66	17,10	18,21	29,01	26,64	32,84	32,06	36,09	43,42
31	9,75	14,26	16,03	20,55	24,08	29,38	29,17	40,12	36,23	37,34
32	8,66	12,05	19,13	21,72	20,69	24,61	29,63	32,84	34,47	35,22
33	11,21	11,31	18,08	18,77	26,28	31,18	35,45	30,59	46,56	41,87
34	12,00	14,30	17,07	22,68	25,87	27,06	29,99	36,48	35,75	36,68
35	6,61	11,14	17,24	23,25	28,21	32,42	31,28	33,35	35,53	41,48
36	12,46	12,26	18,72	20,75	25,34	24,71	32,87	35,07	30,53	40,90
37	10,42	10,51	16,23	25,71	25,90	28,94	27,77	37,40	38,99	45,71
38	13,47	13,00	17,10	17,90	25,00	26,96	32,21	37,19	32,42	46,78
39	9,60	14,89	16,10	21,54	28,40	23,82	37,28	40,93	38,84	35,30
40	11,44	13,54	18,34	19,76	24,21	28,78	36,24	30,93	47,05	37,54
41	12,61	9,58	18,41	19,68	28,30	31,57	30,25	30,90	40,41	40,69
42	10,17	13,50	15,46	21,58	26,14	25,92	31,43	38,30	39,00	40,65
43	9,66	10,04	19,72	18,29	27,10	27,50	31,42	40,45	42,89	43,46
44	9,33	13,65	18,75	22,56	23,77	27,49	35,89	41,20	48,62	53,65
45	11,08	15,73	20,52	20,00	27,69	28,34	27,36	33,80	41,62	32,78
46	9,55	11,93	18,50	21,17	24,47	29,14	33,06	37,65	40,53	44,19
47	8,70	10,86	18,24	18,09	25,94	29,99	26,35	31,96	40,38	35,82
48	9,47	11,80	15,46	19,34	25,88	34,31	27,15	38,28	38,20	40,01
49	9,02	11,11	19,44	17,44	24,94	27,34	34,25	31,51	36,20	46,16
50	11,75	12,96	16,48	19,31	25,24	26,16	30,66	33,27	43,28	36,93

